

Международна интердисциплинарна академична оферта (ICGAO). Доклад и препоръки

1. Въведение	3
2. Цел и предмет на изследването	7
3. Описание на междудисциплинарни общи академични предложения (CGAO), съществуващи в различни университети във всички страни, участващи в проекта	10
3.1. <i>Резултати</i>	10
3.1.1. Характеристика на изследваната популация	10
3.1.2. Междудисциплинарни общи академични предложения (CGAO), които вече съществуват в различни университети във всички страни, участващи в проекта uczestniczących w projekcie	11
3.1.2.a. Наличие на CGAO	11
3.1.2.б. Позицията на CGAO в организационната структура на обучението в университетите	12
3.1.2.в. Мащабът на CGAO универсалност / обща природа в университетите	13
3.1.2.г. Характер и обхват на достъп до CGAO от гледна точка на студентите	14
3.1.2.е. Създаване на оферта за CGAO в университетите	15
3.1.3. Становища за възможността за подобряване на организацията на CGAO в университетите	15
3.2. <i>Окончателни заключения</i>	16
4 Заключения и препоръки относно интердисциплинарно академично предложение като общ елемент в дидактическото предлагане на всички университети, участващи в проекта	18
4.1. <i>Управление на (международното) интердисциплинарно академично предложение ((I)CGAO)</i>	18
4.2. <i>Нива на общи черти на междудисциплинарното академично предложение (междудисциплинарно и междудисциплинарно)</i>	19
4.3 <i>Организация</i>	24
Приложение	26

1. Въведение

Това проучване е резултат от част от работата, извършена в рамките на проекта "Междудисциплинарно академично предлагане: CROCODILE", финансиран от програмата за стратегическо партньорство "Еразъм+" и осъществен в университети, работещи в различни културни области, представени от четири държави: България, Литва, Полша и Испания. Общата цел на проекта е да се създаде иновативен модел на академично преподаване на международно ниво - International Cross-disciplinary General Academic Offer (ICGAO) - за да се изгради образователна оферта, която ще бъде приложима в различни културни, организационни и правни контексти.

Иновациите в предмета, които предлага подходът, предложен в проекта, се основават главно на дълбоко интердисциплинарно и интердисциплинарно мислене за образованието. Междудисциплинарността е ключова в академичните изследвания, но нейното присъствие в образованието остава недостатъчно. Университетите не са предложили системни решения, които да позволяват на студентите им да участват в занятия, подготвени и съвместно водени от специалисти в различни дисциплини. Предложеният подход предполага и някои организационни нововъведения: създаване на стабилни организационни условия и подходяща правна рамка за гъвкаво предлагане, което би могло да се модифицира, за да отговори на променящите се нужди и предизвикателства на заобикалящия свят, и което би могло да функционира на ниво цели университети, а не на отделни факултети или учебни програми. Освен това предложеният проект променя мисленето за интернационализацията на преподаването. Той не само въвежда елемент на виртуална мобилност и "интернационализация у дома", но и предлага да се мисли за изготвяне на интердисциплинарни курсове в международна формула (където представителите на дисциплините, подготвящи общи курсове, идват от различни академични центрове). Освен това тя дава възможност на студентите да формират навик за решаване на проблеми (научни или професионални) чрез широко дефинирано сътрудничество - както интердисциплинарно, така и международно.

Един от пътищата, които доведоха до разработването на модела на Международната интердисциплинарна обща академична оферта (ICGAO), в резултат на който беше

изготвен настоящият доклад, се състоеше в събирането на опит в планирането и организирането на интердисциплинарните общи академични оферти (CGAO), които се предлагат в различни университети в страните, участващи в проекта. Целта на този въпросник беше да посочи шансовете и опасностите за Международната интердисциплинарна обща академична оферта (ICGAO), определена като фиксирани избираеми елементи на учебните програми, посещавани от студентите на университетите, формиращи консорциума. Резултатът от така замислените работи носи очевидна европейска стойност: той позволява по-интензивно сътрудничество между европейските университети в рамките на Трансформиране на Европа (T4E), увеличава виртуалната мобилност на студентите и академичните преподаватели и гарантира възможността за адаптиране на офертата към променящите се европейски предизвикателства (ако всеки университет изгражда своята академична оферта изолирано, винаги съществува опасност резултатите да имат твърде локален характер; подборът на съдържанието чрез международно сътрудничество гарантира релевантност на европейско равнище). Решенията и препоръките, съдържащи се в доклада, ще улеснят изграждането на допълващо се, гъвкаво академично предлагане, което отчита специализациите и експертните области на всеки университет, участващ в проекта. Разработването на такава оферта надхвърля възможностите на всяка отделна институция.

Формулирането на предметни и организационни предпоставки чрез анализ на настоящата ситуация, определяне на целите и посочване на начините за тяхното постигане води не само до подготовката и прилагането на обсъжданото предложение в университетите в консорциума. Изводите в представения доклад са приложими в много по-широк мащаб. Докладът може да бъде образец за други университети, които обмислят въвеждането на обща оферта като постоянен елемент от учебните програми, изучавани от техните студенти.

Анкетата беше проведена през 2022 г. сред ръководните екипи на университетите. Приложихме един изследователски модел в четири партньорски държави; моделът включваше идентични изследователски методи и техники и следваше една и съща процедура за подбор на извадката.

Важно е да се отбележи, че още на етапа на разработване на методологическата концепция на изследването се разкрива разнообразието от проблеми и техните

решения, свързани с интердисциплинарните общи академични предложения, които се предлагат в различни университети в Европа. По този начин се оказва, че въвеждането на международна интердисциплинарна обща академична оферта (ICGAO) поражда разнообразни предизвикателства в зависимост от културния контекст или академичните традиции в съответните страни или в техните университети. Тази констатация означава, че разработените препоръки изискват обща рамка.

Това проучване е извлечение от пълната му версия на английски език "International Cross-disciplinary General Academic Offer. Доклад и препоръки", достъпен на уебсайта на проекта на адрес <https://crocodile.us.edu.pl/index.php/en/result-1/> . Пълната версия е разделена на три основни части. В първия компонент, глава втора, се разглеждат методологическите основания на изследването. В нея също така се дефинират целта и предметът, представят се изследователските проблеми и се очертават приложените методи и техники. Накрая се характеризира извадката и се прави описание на провеждането на анкетата.

В трета глава са описани резултатите от количественото изследване, проведено в 22 университета в четири европейски държави. Тя е разделена на няколко части за постигане на ясна структура. В първата част се определя наличието на интердисциплинарни общи академични предложения (CGAO) във всички изследвани университети и се посочват причините за въвеждането на тези предложения. След това главата представя резултатите от определянето на позициите на тези предложения в организационната структура на изследваните университети, като се вземат предвид променливи като нива на обучение, начини на обучение и учебни програми. В следващата част се обсъжда мащабът на универсалността/общия характер/общата същност на междудисциплинарните общи академични предложения (МГОП), функциониращи в изследваните звена. Универсалността е категоризирана, като са използвани следните нива: факултет - университет - държава - Европа, нива на обучение и дисциплини и области на знанието. След това оценката изследва естеството и достъпа до CGAO, както се възприемат от студентите в даден университет. В нея се посочва дали CGAO е задължителна за студентите (и ако е така, то в каква степен) и се описва обхватът, в който пълната оферта е достъпна за студента. В следващата част на главата се посочват организационните решения в процеса на формиране на предметния обхват в рамките на ICGAO. В последната част са цитирани мненията,

изразени от анкетираните университети относно възможността за усъвършенстване на техните ICGAO.

Четвърта глава описва добрите практики за интердисциплинарните общи академични предложения (CGAO) в университетите от консорциума. Тази част от доклада съдържа казуси, написани от партньорите по проекта. Всеки казус описва и анализира функционирането на офертата в университета на даден партньор. Университетите, които са представили своите оферти, са: Силезийският университет в Катовице (Полша), Софийският университет (България), Университетът Vytautas Magnus (Литва) и Университетът в Аликанте (Испания).

В пета глава (последната) са събрани заключенията и препоръките, произтичащи от вече представените набори от добри практики, следвани от университетите в консорциума. Те са съчетани със заключенията, направени от описанията на оценките, включени в трета глава. Предполага се, че този параграф е приложим на практика. Представеният опит, подкрепен от резултатите от емпирични изследвания, може да се използва от организаторите на образователния процес за подобряване на международното сътрудничество по отношение на академичното преподаване.

Настоящото изследване, което е извадка от пълната му версия, се ограничава до представяне на целта и предмета на изследването (глава 2), частични обобщения на интердисциплинарната диагностика на общоакадемичното предлагане на обучение (ИООД) на университетите, предложена в различни университети на страните, участващи в проекта, извършена въз основа на анкети (глава 3.) и пълни изводи и препоръки, произтичащи от анализа на интердисциплинарните системи на общоакадемичното предлагане на обучение като общ елемент в предлагането на обучение на всички университети, участващи в проекта (глава 4.). Приложението към това съкратено изследване включва и всички диаграми, визуализиращи отговорите на респондентите на анкетата. Тук са пропуснати характеристиките на добрите практики в областта на интердисциплинарните общоакадемични предложения за преподаване (ИОП) в университетите от консорциума (за описанието им се обърнете към пълната версия на доклада, където те се намират в глава 4).

2. Цел и предмет на изследването

Докладът представя резултатите от изследването, целящо да определи условията и опита по отношение на функционирането на интердисциплинарни общи академични предложения (CGAO) в университети, работещи в различни културни области, представени от четири държави: Полша, България, Испания и Литва. Искахме да установим дали университетите в изследваните страни разполагат с такива предложения и как тези предложения (ако има такива) са оформени и организирани. Друга цел беше да се опишат добрите практики по отношение на междудисциплинарните общи академични предложения (CGAO), функциониращи в университетите на партньорите по проекта, и да се изготвят препоръки за развитието на такива предложения на международно равнище.

Нашият проект е в съответствие с европейските амбиции по отношение на ценността на образованието, изложени в "Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите" относно изграждането на Европейско образователно пространство до 2025 г. Ето защо нашата основна цел е да създадем истински международен, интердисциплинарен и модерен проект за обучение на студенти, като вземем предвид препоръките относно правните разпоредби, организационната рамка и методологическите основи на това решение, определено като интердисциплинарно общо академично предложение (CGAO).

Искахме да се запознаем с опита на европейските университети в организирането и прилагането на интердисциплинарни, междупрограмни, междууниверситетски и международни академични предложения.

Изследването преследва две основни цели: проучване и описание. Проучването обхваща опита на 22 европейски университета в организирането на интердисциплинарни общи академични предложения (CGAO) в техните звена. По-подробното проучване засяга съответните практики в четири университета, участващи в проекта: Силезийския университет в Катовице (Полша), Софийския университет (България), Университета Vytautas Magnus (Литва) и Университета в Аликанте (Испания).

Резултатите от проучванията са описани систематично и подредено. В описанието са разграничени аспектите, които са от значение за планирането на интердисциплинарно общо академично предлагане (CGAO) на международно ниво. То включва и гледната точка на различни академични центрове в различни европейски държави и по този начин позволява сравнителни анализи.

Очаква се широкообхватната оценка, отчитаща горепосочените цели, да спомогне за моделирането на формата на международна интердисциплинарна обща академична оферта (ICGAO) като общ елемент в офертата на всички университети, участващи в проекта. Тя ще бъде под формата на каталог от указания и препоръки, улесняващи разработването и прилагането на Международно интердисциплинарно общо академично предлагане в европейските университети.

Основният ни изследователски проблем е организирането и прилагането на интердисциплинарни, междууниверситетски и международни общи академични оферти. Така основният изследователски въпрос беше формулиран по следния начин: *Какви са начините за създаване на интердисциплинарно общо академично предлагане (CGAO) в даден университет?*

При операционализирането на изследователските проблеми горепосоченият изследователски въпрос беше конкретизиран, като бяха определени пет изследователски области, допълнени с подробни въпроси. По-долу е представена схема на изследователските проблеми.

- Университетът предлага ли общообразователни дисциплини, които не са ограничени до учебните планове на отделните учебни програми?
- Мотивацията за въвеждане на CGAO отгоре надолу (чия е препоръката?) или отдолу нагоре (какъв вид?)?
- Университетът прилага ли своята CGAO в сътрудничество с други местни университети или с чуждестранни университети?
- Кои са целевите групи студенти, за които е предназначен CGAO (първи/втори/трети цикъл, редовно/непълно работно време)? Могат ли студенти от различни групи сред изброените по-горе да посещават един и същ предмет в CGAO?
- Задължителен ли е изборът на предметите от CGAO за студента? Ако е така, задължителен ли е за всеки студент? В какъв обхват е задължителен? Как се обосновава това задължение (учебен план, допълнителни ползи в хода на обучението и т.н.)?
- Може ли ученикът да избира предмети от пълния обхват на офертата или обхватът е ограничен? Ако е така, как и защо?

- До каква степен CGAO е интердисциплинарна? Ограничава ли се до определени дисциплини?
- Как се извършва подборът на участниците в офертата? Кой взема решенията? Колко често се променя наборът/формата на предметите на CGAO? Защо?
- Как/до каква степен/до какви степени трябва да се промени прилагането на CGAO в университета?

Изследователските методи, техники и инструменти, както и характеристиките на изследователската извадка и характеристиките на изследването са описани в пълната версия на доклада (достъпна на уебсайта на проекта на адрес <https://crocodile.us.edu.pl/index.php/en/result-1/> , глава 2, параграфи 2.2 и 2.3).

3. Описание на интердисциплинарните общи академични предложения (CGAO), съществуващи в различни университети във всички страни, участващи в проекта

3.1. Резултати

3.1.1. Характеристика на изследваната популация

Въпросникът беше попълнен от 22 университета от четири държави, членуващи в консорциума:

- девет университета от Полша (Университета в Ополе, Ягелонския университет, Университета в Бялисток, Университета в Щечин, Университета в Лодз, Университета в Силезия, Университета в Гданск, Университета във Вроцлав, Университета във Варшава),
- пет университета от България (Шуменски университет "Епископ Константин Преславски", Югозападен университет "Неофит Рилски", Великотърновски университет "Св.св.Кирил и Методий", Софийски университет "Св.Климент Охридски", Университет за национално и световно стопанство),
- седем университета от Литва (Литовската академия за музика и театър, Литовският университет за здравни науки, Каунаският технологичен университет, Университетът в Клайпеда, Вилнюският технически университет "Гедиминас", Вилнюският университет, Университетът "Витаутас Магнус"),
- и един университет от Испания, университетът в Аликанте, който е член на консорциума и попълни въпросника от името на университетите в Испания (структурата на интердисциплинарното академично предлагане в Испания се определя от общодържавни разпоредби (Органичен закон 6/2001 от 21 декември 2001 г. за университетите), така че другите испански университети биха дали същите отговори).

По-подробно описание на изследваните университети можете да намерите в пълната версия на доклада (достъпна на уебсайта на проекта на адрес <https://crocodyle.us.edu.pl/index.php/en/result-1/> , глава 3, параграф 3.1.1.), графична визуализация на тази характеристика: вж. диаграма 1, диаграма 2 и диаграма 3 в приложението към настоящото изследване).

3.1.2. Междудисциплинарни общи академични предложения (CGAO), които вече съществуват в различни университети във всички страни, участващи в проекта

3.1.2.a. Наличие на CGAO

Участниците бяха помолени да попълнят въпросника въз основа на следното определение за *интердисциплинарно академично предлагане*:

"предложение за теми

- които се характеризират с интердисциплинарно съдържание.

или

- които не се характеризират с интердисциплинарно съдържание, т.е. всеки модул предлага съдържание само от една дисциплина, но тя е различна от водещата дисциплина в учебната програма на студентите, които избират тези предмети от офертата, например студент по биология избира модул от дисциплина, която е различна от биологията (като музика, инженерство, социология)

или

- някои от които са интердисциплинарни, както е определено в точка 1, а други са интердисциплинарни, както е определено в точка 2

(с изключение на курсовете по чужд език и физическо възпитание)".

Всички университети, които попълниха въпросника, потвърдиха, че са приели определение за интердисциплинарно академично предлагане, както и наличието на CGAO в университетите, които представляват.

Въпросът за причините (препоръки отгоре надолу (напр. законови разпоредби) или мотивация отдолу нагоре (напр. изпълнение на проект в университета, в резултат на който се е появило това предложение)) за въвеждането на интердисциплинарно академично предложение даде различни отговори без ясни тенденции, свързани с отделните държави. Само един въпросник, попълнен от испански университет, показва, че основната причина за въвеждане на интердисциплинарно академично предлагане се основава на правните разпоредби на страната.

Съществуващите CGAO в различни университети, включени в проучването, включват курсове, които се характеризират с интердисциплинарно съдържание или дават възможност на студентите да избират различни дисциплини. Това може да бъде използвано и при разработването на международния CGAO. Отчетените причини за въвеждане на CGAO, разделени като мотивация "отгоре-надолу" и "отдолу-нагоре", и

примерът за интегриране на двата подхода подчертават необходимостта от отчитане както на външните, така и на вътрешните фактори.

Това, което остава до известна степен подценено, са проучванията на интереса и потребностите на бъдещите студенти и прогнозите за пазара на труда. Интересът на учениците към класовете се включва в отговорите първично със задна дата - има ли достатъчно ученици, които са избрали различните класове.

Отгоре надолу - правните разпоредби, включително изискването за процент на избираемите дисциплини, интересите на учениците, натовареността на учителите и тяхната наличност, както и професионалните изисквания, са все важни показатели, които трябва да бъдат включени в проекта на CGAO.

Подробни данни са представени в графика 4 (вж. графика 4 в приложението).

3.1.2.6. Позицията на CGAO в организационната структура на преподаването в университетите

Една група от аспекти, обхванати от въпросника, се отнася до позицията на CGAO в организационната структура на преподаването в изследваните университети. На респондентите бяха зададени въпроси относно нивата на обучение, на които CGAO се предлага на студентите, и дали се предлага на студентите в редовна и задочна форма на обучение и на студентите от всички програми (и ако не, то какви критерии се използват за извършване на подбор или ограничаване на достъпността на офертата).

От респондентите беше поискано също така да обосноват отговорите си.

Що се отнася до нивата на обучение, въпреки разликата в броя на офертите, всички четири нива - студенти от първи и втори цикъл, докторанти и студенти от дълъг цикъл - са представени във всички университети и държави. Също така, въпреки различията, се изтъкват както външни, така и вътрешни обосновки - разширяване на предлаганите избираеми дисциплини, целенасочено качество на образованието - по-широки компетентности и знания, подготовка на студентите за кариерно развитие, посочване на CGAO по същия начин, по който програмите се основават на нормативните изисквания, съобразени с постоянното осигуряване на качеството и актуализиране на офертите в зависимост от социалните и икономическите изисквания. Това се отнася както за офертите за редовна, така и за задочна форма на обучение, като единодушното мнение на анкетираните е, че само броят на учебните часове, но не и съдържанието, се различават при двете форми на обучение.

Повечето от CGAO са обявени за приложими за всички програми, а в други случаи решението е на катедрата/факултета поради академичното натоварване и профила на програмите. И двата показателя са от значение за разработването на нови CGAO, тъй като някои от тях могат да бъдат широки, но винаги остават свързани с профила и наличния експертен опит. И двете форми могат да бъдат предлагани - за избрани програми и за всички програми, особено когато става въпрос за предложения за избираеми дисциплини, присъждане или неприсъждане на ECTS, което също се отнася до натоварването на студентите и признаването.

Обсъжданите резултати са представени в графики 5, 6 и 7 (вж. графики 5, 6 и 7 в приложението).

3.1.2.в. **Мащабът на универсалността/общия характер на CGAO в университетите**

Друг набор от въпроси се отнасяше до нивата на *универсалност/общ характер на CGAO* в изследваните университети (както ги възприемат организаторите на обучението в тях). Критериите, използвани за определяне на степента на *универсалност/общ характер на предлагането*, бяха три вида:

- Факултет - университет - държава - Европа
- Нива на проучване
- Дисциплини на знанието - области на знанието.

Що се отнася до предлагането на CGAO за различни факултети на университета, за различни университети в страната или за университети на международно ниво, повечето CGAO се оказват университетски, а междууниверситетската практика зависи от проект или установено сътрудничество. Международното междудисциплинарно сътрудничество не е често срещано, посочени са пилотни примери за национално предлагане и от повече от една държава.

Опитът на Испания, където нормативната уредба предвижда ясно прехвърляне на завършените университетски курсове (предмети/модули), заслужава внимание, тъй като прехвърлянето и признаването на завършените ОКС е важен въпрос, който трябва да се разгледа при новоразработените ОКС, особено при международните.

Що се отнася до различните нива, някои отговори показват, че CGAO е обща за различните нива на обучение, но изискванията за достъп създават някои ограничения и този въпрос трябва да бъде разгледан и за обучението в първи, втори и докторантски

цикъл. Дизайнът на CGAO може да бъде гъвкав в това отношение - да може да се адаптира за различните нива заедно с включването в приложението към дипломата.

Повечето CGAO са предназначени за различните нива на обучение. Предлагането на всички нива може да бъде възможно само за широки CGAO и проучването на възприятията на студентите може да даде конкретни акценти в това отношение.

Що се отнася до общия характер на КГАО и степента на отклонение от водещата дисциплина, респондентите включват в отговорите си предмети от различни дисциплини, еднопрофилно, но мултидисциплинарно предлагане и предмети от водещата дисциплина на учебната програма. Всички тези варианти могат да бъдат използвани. За международната CGAO предложеното проучване на интереса и търсенето на студентите може да отчете предпочитанията на целевите групи, а признаването на курса остава важен въпрос, който трябва да се разгледа. Обобщението на отговорите е визуализирано в диаграми 8, 9 и 10 (вж. диаграми 8, 9 и 10 в приложението).

3.1.2.г. Характер и обхват на достъпа до CGAO от гледна точка на студентите

Следващият набор от аспекти във въпросника включваше въпроси, свързани с гледната точка на учениците. Авторите на въпросника се интересуваха от два основни въпроса: дали офертата на CGAO е задължителна за студентите (и ако е така, то в каква степен) и в какъв обхват пълната оферта на CGAO е достъпна за студента.

Обхватът и достъпът до CGAO разкриват различия в зависимост от нормативната уредба и включването на задължителни и незадължителни CGAO. Някои от CGAO са, а други не са необходими за дипломирането и само дават допълнителни компетенции на студентите, без да се признават в приложението към дипломата.

Леко преобладават отговорите, че офертите са напълно достъпни за всички студенти, и по-малко декларираните задължителни оферти. Важен остава въпросът дали и как завършването на предмета CGAO се отразява в хода на обучението и особено случаите, когато завършването на предмета не се записва по никакъв начин в хода на обучението.

Що се отнася до обхвата на предложенията - дали изборът на студентите е ограничен или студентите имат пълната възможност да избират от пълното интердисциплинарно академично предложение, свободният избор може да се приложи към

международното CGAO, тъй като то не е интегрирано в учебната програма. Основният въпрос остава, че той разширява личния опит, това е свободен избор на съответното ниво и трябва да бъде признат по някакъв начин.

Графична визуализация на отговорите на въпроси, свързани с естеството и обхвата на достъпа до ИООД от гледна точка на ученика - вж. Фигура 11, Фигура 12, Фигура 13 и Фигура 14. В Приложението: "Изследване на състоянието на околната среда в България".

3.1.2.д. Създаване на оферта за CGAO в университетите

Отделен тематичен пакет от въпроси се отнасяше до методите за създаване на оферта за CGAO в изследваните университети. От респондентите беше поискано да споделят своя опит в областта на създаването и модифицирането на обсъжданата оферта.

Въпрос 17 включваше две възможности: "интердисциплинарното академично предлагане е фиксирано и предметите се заменят или добавят при необходимост"; и "интердисциплинарното академично предлагане се актуализира редовно" (вж. графика 15 в приложението). Отговорите бяха разнообразни, но с ясна тенденция към редовно актуализиране на офертата. Респондентите, които потвърдиха редовното актуализиране на своята оферта за CGAO, избраха четири начина за извършване на актуализирането, като дяловете на техния избор не се различават съществено: в отговор на търсенето на студентите, в отговор на търсенето на външни заинтересовани страни, в резултат на консултации с преподавателите и чрез конкурс, в който преподавателите предлагат предмети, които да бъдат включени в интердисциплинарната академична оферта (испанските университети допълнително обясниха, че отговорите на този въпрос могат да варират в зависимост от университета, но обикновено са възможни всички варианти). Подробни данни са показани в графика № 16 (вж. графика 16 в приложението).

В заключение трябва да се каже, че методите, прилагани от университетите при създаването на CGAO, са използването на фиксирани предмети, които се заменят или допълват, и редовното им актуализиране в зависимост от интереса на студентите към определени предмети, мисията на университета и търсенето на студенти за нови курсове и изискванията на пазара на труда. Посоченият отговор "предметите се

определят от властите без консултации със студентите, преподавателите или външните заинтересовани страни" трябва да се вземе предвид като възможно ограничение с оглед на възможностите и академичното натоварване.

По отношение на разработването на нова международна оферта търсенето на студентите и външните заинтересовани страни трябва да бъде по-фокусирано.

3.1.3. Мнения относно възможността за подобряване на организацията на CGAO в университетите

Последният въпрос се отнасяше до изводите, разсъжденията и предложенията, които респондентите биха могли да направят във връзка с промяната на организацията на CGAO в техните университети. Въпросникът предоставяше възможности за избор между няколко отговора и място за индивидуални отговори.

Отчетените препоръки за подобрене на CGAO разкриват няколко ключови области: предлагане на повече програми, всички нива на обучение, форми на обучение, както и възможност студентите сами да избират предметите и по-широк набор от дисциплини. Всички тези препоръки са подходящи и се допълват от допълнителните препоръки за национално ниво, които предлагат междууниверситетско сътрудничество, присъждане на точки / ECTS за дипломиране и редовни проучвания и обратна връзка със студентите.

3.2. Окончателни заключения

Анализираната практика ясно показва, че съществуват редица фактори, които трябва да бъдат взети предвид при проектирането на устойчиви международни ОГПТ. Тя трябва да бъде много гъвкава, за да може да се адаптира към националните изисквания, нуждите на университетите, очакванията на студентите и изискванията на външните заинтересовани страни.

Резултатите ясно подчертават разликите в регулаторните рамки и решенията на университетите в отделните страни. Съществуващите CGAO в различните университети, включени в проучването, включват курсове, които се характеризират с интердисциплинарно съдържание, като дават възможност на студентите да избират различни дисциплини. Това може да бъде използвано и при проектирането на международни CGAO. Отчетените причини за въвеждане на CGAO, разделени като

мотивация "отгоре-надолу" и "отдолу-нагоре", и примерът за интегриране на двата подхода подчертават необходимостта от отчитане както на външните, така и на вътрешните фактори.

Това, което остава до известна степен подценено, са проучванията на интереса и потребностите на бъдещите студенти и прогнозите за пазара на труда. Отгоре надолу - законовите разпоредби, включително изискването за процент на избираемите дисциплини, интересите на студентите, натовареността и наличността на преподавателите и професионалните изисквания, са все важни показатели, които трябва да бъдат включени в дизайна на CGAO.

Що се отнася до нивата на обучение, въпреки разликата в броя на офертите, всички четири нива - студенти от първи и втори цикъл, докторанти и студенти от дълъг цикъл - са представени във всички университети и държави. Също така, въпреки различията, се изтъкват както външни, така и вътрешни обосновки - разширяване на предлаганите избираеми дисциплини, целенасочено качество на образованието - по-широки компетентности и знания, подготовка на студентите за кариерно развитие, посочване на CGAO по същия начин, по който програмите се основават на нормативните изисквания, съобразени с постоянното осигуряване на качеството и актуализиране на офертите в зависимост от социалните и икономическите изисквания. Това се отнася както за офертите за редовна, така и за задочна форма на обучение, като единодушното мнение на анкетираните е, че само броят на учебните часове, но не и съдържанието, се различават при двете форми на обучение.

Отчетените препоръки за подобряване на ЦГАО разкриват предлагането на повече програми, всички нива на обучение, форми на обучение, както и възможността студентите сами да избират предметите и по-широк спектър от предмети. Всички те са уместни и се допълват от допълнителните препоръки за национално ниво, които предлагат междууниверситетско сътрудничество, присъждане на точки / ECTS за дипломиране и редовни анкети и обратна връзка със студентите.

Във всички отчетени отговори се посочват няколко ключови области, които трябва да бъдат взети предвид при проектирането на международната ОГПТ

- свободен избор на предметите от страна на учениците.
- счетоводни регулаторни изисквания и ограничения
- признаване на завършения CGAO

- гъвкав дизайн за редовно усъвършенстване и адаптиране към всички нива и форми на обучение.
- редовни проучвания и обратна връзка с учениците и заинтересованите страни.

целева група - какъв тип съдържание трябва да бъде включено като цяло, напр. за хуманитарни/социални науки или някаква друга форма на фокусиране върху потенциалните бенефициенти

4 Заключение и препоръки относно интердисциплинарното академично предлагане като общ елемент в дидактическото предлагане на всички университети, участващи в проекта

5.1. Управление на (международната) интердисциплинарна академична оферта ((I)CGAO)

Междудисциплинарното академично предлагане (CGAO) е неразделна част от учебните програми във всички страни партньори. Степента на това предлагане, както и значението му за специализираното образование, варират в отделните страни. Въпреки това, в съответствие с приетата системна рамка, във всяка страна са създадени организационни структури (структури, колегиални органи) за въвеждане или управление на интердисциплинарното академично предлагане. Тези структури провеждат конкурси, насочени към избор на модули, които да бъдат включени в офертата, актуализират офертата и гарантират нейната привлекателност, актуалност и коректност. Това включва както правни аспекти - съответствие с общоприложимите разпоредби и университетските правила, така и "технически" аспекти, като например дали модулите от интердисциплинарната академична оферта постигат очакваните резултати от обучението, дали имат подходящ брой часове и присъдени ECTS точки и дали се преподават от квалифициран и компетентен академичен персонал. Освен това тези структури извършват дейности, насочени към съставяне на подбор на дисциплини за студентите по време на набирането им, и провеждат оценки (инспекции на аудиториите), за да гарантират качеството. Тези структури (организационни структури, колегиални органи) в страните партньори са: Съветът на CGAO в Полша, Комисията по обучение (CEFUA) и Управителният съвет, Центърът за учене през целия живот в Испания, Специалната комисия в Литва).

Препоръчително е структурите, отговорни за интердисциплинарното академично предлагане във всяка страна партньор, да притежават сходни компетенции в организацията и управлението на предлагането. Друга важна препоръка в това отношение е хармонизирането на организационната структура на структурите (колегиалните органи), отговорни за функционирането на CGAO в отделните страни партньори. Благодарение на сближаването в тази област ще се улесни обменът на информация, както и координирането на усилията, насочени към стандартизиране на предлагането на равнище държави партньори. Тези цели могат да бъдат постигнати чрез подходящо оформяне на компетенциите и организационната структура на

структурите, отговарящи за ОЗВП, в правните актове за тяхното създаване, след консултации, основани на препоръки.

5.2. Равнища на общи черти на интердисциплинарното академично предлагане (междудисциплинарно и интердисциплинарно)

Междудисциплинарното академично предлагане, съобразено с нуждите на съвременния свят, трябва да отговори на очакванията на все по-осъзнатите и взискателни студенти. Специализацията и професионализацията, които изискват задълбочено специализирано образование, не трябва да засенчват необходимостта от разширяване на хоризонтите на студентите в сферата на общото образование. Стремжът на младите хора е не просто да притежават висше образование като такова, а да придобият образование, което да им позволи да се реализират и да задоволят своите потребности. Междудисциплинарното академично предлагане трябва да отговори на тези предизвикателства.

В зависимост от страната партньор и дори от институцията, участваща в изследването, CGAO се предлага на студенти на различни нива на обучение. Сред изследваните институции това предлагане е насочено единствено към бакалавърските или магистърските курсове; има и висши училища, които предлагат общи предмети за студентите на всички нива на обучение (първи цикъл, втори цикъл, унифицирано магистърско обучение и докторантура).

Препоръчва се интердисциплинарното академично предлагане да бъде насочено към всички страни партньори и техните висши учебни заведения за обучение на всяко ниво. Няма съществени причини за налагане на ограничения в това отношение. Предпоставките и целите на CGAO са приложими за всяко ниво на висшето образование. Важно е да се помни, че офертата трябва да бъде подбрана така, че обхватът и съдържанието на занятията да съответстват на съответното ниво на обучение, въпреки че не е изключено офертата на даден набор от предмети да бъде насочена към студенти от различни нива на обучение (по-специално втори цикъл и единно магистърско обучение). В такива случаи трябва да се обърне специално внимание на осигуряването на подходящо ниво на резултатите от обучението, които са подходящи за всяка степен на образование.

Препоръчително е интердисциплинарното академично предлагане да има или да може да има (в зависимост от нуждите) не само вътрешен характер (в рамките на дадена висша образователна институция, достъпно за студенти от различни дисциплини, ръководени от институцията), но и междууниверситетски (каквото понастоящем е случаят в Литва). По този начин може да се постигне синергичен ефект, изразяващ се във възможността да се ползват знанията, компетенциите и уменията на по-широка група академични преподаватели, често с уникален опит. Не всяко учебно

заведение разполага с персонал с толкова разнообразно образование, че да предлага на учениците часове, обхващащи широк спектър от предмети. Нещо повече, специфичната изследователска насоченост на даден академичен преподавател, съчетана с широка специализация, често не позволява стартирането на занятия в рамките на едно висше учебно заведение поради тясната група потенциално заинтересувани студенти (тук не става въпрос за ниска съдържателна стойност на занятията или за ниски заслуги на преподавателя, а за нишовия характер на разглежданите от преподавателя теми). Създаването на междуинституционално предлагане ще даде възможност нишовите теми в рамките на предметите да достигнат до по-широк кръг потенциални реципиенти. Пример в това отношение може да бъде офертата, предложена за академичните институции в Каунас, където е изградена междууниверситетска оферта, позволяваща на студентите от четирите университета свободно да избират предмети от други университети в Каунас, които се кредитират за обучението им в родното учебно заведение. Желателно в по-дългосрочен план, а следователно и препоръчително, е създаването (първоначално в ограничен мащаб) на интердисциплинарно академично предлагане на международно ниво. Добра платформа за пробни реализации в тази област е създаването на селекция от дисциплини за студенти от институции, участващи в алианса Transform4Europe. В повечето случаи това ще бъдат дистанционни занятия, но не е изключено да бъдат създадени предложения в рамките на т.нар. летни или зимни училища (които ще бъдат разгледани по-нататък). Допълнително предимство на разширяването на интердисциплинарното академично предлагане извън родната институция или по-специално страната, в която се намира институцията, е отвореността и мисията, която имат висшите учебни заведения в европейските процеси на трансформация - наред с другото, чрез образованието и обучението на студентите. Ето защо образователната програма в рамките на интердисциплинарното академично предлагане, насочено към чужбина, трябва да бъде възможно най-универсална, приобщаваща, проевропейска и оформена въз основа на три стълба: цифрова, екологична и социална трансформация.

Препоръчително е обхватът на интердисциплинарното академично предлагане, а оттам и броят на модулите, предлагани на студентите, да зависят от програмата на съответното обучение, която на свой ред може да бъде регламентирана от закона (най-често, но не само - национален). Този ефект може да се постигне чрез създаването на т.нар. кошници от избираеми модули. Ключовият фактор, определящ причисляването на даден модул към определена кошница, ще бъдат законовите разпоредби, които оформят учебната програма по специфичен начин и налагат задължението за покриване на определено съдържание в рамките на програмата, позволяващо на студентите от тази дисциплина да придобият необходимите знания, компетентности и умения. Това могат да бъдат силно интердисциплинарни предмети, достъпни за много учебни програми, когато правните разпоредби изискват от студентите да придобият знания, компетентности и умения само от дадена, широка област, или ориентирани към една учебна програма, когато тези разпоредби са много индивидуални и специфични. Следователно изборът на подходящия вид оферта следва да принадлежи на комитета на учебната програма (или на друг орган, отговарящ за дадената учебна програма), а структурата на офертата (нейната конструкция, съдържателно съдържание, както и броят и видът на кошниците), както вече беше посочено, зависи от субектите (колегиалните органи), които въвеждат или управляват ОКСД. В повечето случаи предложените оферти вече имат интердисциплинарен характер, както по

отношение на цялата оферта (както в България, под формата на летни и зимни училища), така и по отношение на отделните предложени модули (както в Полша, Литва и Испания).

Препоръчва се интердисциплинарното академично предлагане да обогатява знанията, компетенциите и уменията на студентите във всички учебни програми чрез прилагане на предмети от други дисциплини. Тези предмети обаче не трябва да бъдат точно копие на учебните дисциплини, изучавани в тези други дисциплини; вместо това те трябва да бъдат адаптирани към нивото на студентите, за които тези предмети се отклоняват от основния фокус на тяхното образование. Отварянето на границите, особено в рамките на Европейския съюз, доведе до увеличаване на потока от информация и данни, от една страна, и до появата на непознати досега явления и заплахи, от друга. Това налага висшите учебни заведения да отговорят на търсенето на студентите за разбиране на нови явления и предизвикателства. Специализираното образование, насочено към тясно определена специализация (която е необходима поради значителната сложност на процесите и задачите, с които се сблъскват служителите), не позволява правилна и удовлетворяваща самореализация в непрофесионалната сфера на живота. Поради тази причина е необходимо да има образователно предложение извън основната дисциплина, което да позволява придобиването на допълнителни или допълващи основната област на обучение знания, умения и социални компетентности.

Препоръчва се да не се ограничава или задължава прилагането на предметите от интердисциплинарното академично предлагане в определена форма или честота. Специфичният характер на CGAO, произтичащ от описаните по-горе характерни особености, предполага, че прилагането на предметите не трябва да се ограничава само до лекции или, напротив, до уроци или семинари. Органите, отговорни за формирането на офертата, следва да възприемат гъвкав подход към тези въпроси и да позволят на академичните преподаватели да изберат формулата на преподаване, която е удобна както за студентите, така и за тях самите и, най-важното, най-добре отговаря на спецификата на преподаваното съдържание. Понякога лекционната форма е най-добрият начин да се предадат предвидените знания, компетенции и умения, докато в други случаи това могат да бъдат уроци, семинари, лаборатории, екскурзии или открити уроци. Ролята на органите, отговарящи за формирането на офертата, е да модерират и съветват академичните преподаватели относно подходящия подход към този въпрос. Подобен подход следва да се възприеме и по отношение на формата, в която ще се провеждат занятията. В съвременния свят не е необходимо, а понякога дори е нежелателно занятията да се провеждат присъствено. Дистанционното обучение може да се окаже по-добро решение за предметите в рамките на CGAO. Трябва да се разрешат и хибридни занятия, при които присъстващите и студентите се свързват онлайн. Не бива да се изключват и смесени форми, както синхронни, така и асинхронни. Принципът следва да бъде, че колкото по-широк е кръгът от потенциални получатели (т.е. студенти не само от един факултет на университета, но и от няколко факултета), толкова повече занятия следва да бъдат достъпни дистанционно. Ето защо в такива случаи е препоръчително да се препоръчват хибридни класове. Тази форма следва да се препоръчва за ОГПП, насочени към студенти от различни висши учебни заведения в една държава, или за международни оферти. Логистичните причини не трябва да ограничават достъпа до избираемите модули, тъй като това би направило офертата само привидно отворена. Допълнителна отрицателна последица от такова

привидно отваряне на офертата за студенти извън даден център (кампус) би било възприемането на действителното изключване. Тези ученици биха били наясно, че потенциално имат възможност да участват в класовете, от които се интересуват, но това не се превръща в реална възможност да се възползват от тях, като имат усещането, че единствената пречка за изключване е разстоянието, което е извън техния контрол. Ето защо се препоръчва формата на провеждане на занятията винаги да бъде обмислена (в идеалния случай разработена като част от стратегия) и адаптирана преди всичко към спецификата на предмета и в крайна сметка към удобството на учителя, който провежда занятията.

Препоръчва се на структурите (колегиалните органи), отговорни за формирането на интердисциплинарното академично предлагане, да се предостави свободата да определят графика на занятията, предлагани в неговата рамка. Възможно е да се планират циклични, седмични занятия през целия семестър или блокови занятия (комбинирани) в рамките на една седмица. Последната възможност е особено достъпна, когато CGAO се прилага като част от т.нар. летни (зимни) училища, т.е. цикли на обучение, провеждани извън редовния цикъл на обучение на студентите. При съставянето на графика на занятията в рамките на CGAO е важно да се помни, че той е насочен към студенти от различни специалности, факултети на даден университет и дори към студенти от различни висши учебни заведения. Поради тази причина на практика ще бъде невъзможно да се синхронизират графиците на учебните занятия за студентите с графика на занятията от CGAO по друг начин, освен чрез резервиране (налагане на различни нива) на времеви интервали, предназначени за избираеми занятия. С други думи, планирането на учебните занятия трябва да се извършва по такъв начин, че те да не пречат на запазените часови интервали в определен ден и в определени часове, през които ще се провеждат занятията от CGAO. Това позволява на студентите да посещават и двата вида занятия, без да се нарушава възможността им да избират от предлаганите избираеми модули. В противен случай участието им в последния би било регулирано (наложено) от преподавателите, към чийто график те би трябвало да се приспособят. В случай на създаване на междууниверситетско или международно интердисциплинарно академично предлагане става необходимо да се съгласува график на определените часови интервали между субектите (колегиалните органи), отговорни за формирането на КАО.

Препоръчва се също така интердисциплинарното академично предлагане да се осъществява чрез летни (зимни) училища или под формата на интензивни седмици на мобилност. Чрез блоковото планиране на занятията студентите придобиват по-цялостно и по-бързо знанията, компетенциите и уменията, заложили от академичния състав, и по този начин по-ефективно, което се отразява на учебните програми. Добър пример в това отношение е форматът на занятията, наличен в университетите в България. Въпросите, които се разглеждат в рамките на летните (зимните) училища или по време на интензивните седмици за мобилност, следва да бъдат интердисциплинарни по своя характер или да се отнасят до друга област на обучение и да изпълняват целите на CGAO. Естествено, дори и при гореспоменатия формат на занятията, предметите, посещавани от студентите, следва да бъдат признати като част от учебната програма и да се третират като такива, а не като допълнителни, коригиращи или курсови занятия. Летните (зимните) училища или седмиците на интензивна мобилност следва да служат като средство за осъществяване на учебната програма, да добавят атрактивност към предаваното съдържание и да дават

възможност за блоково планиране, което не винаги е осъществимо при традиционния модел на обучение в седмични цикли.

Препоръчително е при подготовката на дисциплини в рамките на интердисциплинарното академично предлагане (както по отношение на идеята, описанието на предмета, планираните цели, така и по отношение на реалното преподаване) да се търси сътрудничество с академични преподаватели и външни заинтересовани страни. Това включва и лица извън университетите - представители на различни професионални асоциации, федерации, камари, както и специалисти от практиката, които се възползват от знанията, компетенциите и уменията на завършилите (фирми или публични институции). Добър пример за такова сътрудничество, което обогатява ЦПО, могат да се намерят в практиките, разработени в Испания. Благодарение на това сътрудничество предпоставките и целите на образованието в рамките на CGAO могат да бъдат осъществени в по-голяма степен.

5.3 Организация

Препоръчително е преподавателите, които отговарят за провеждането на занятията в рамките на интердисциплинарното академично предлагане, да притежават висше образование и специализация, свързани със съответната област на знанието, документиращи с научни публикации в тази област. Въпреки това, лица с богат професионален опит или признат престиж могат да бъдат част от преподавателския състав дори без съответната университетска степен, при условие че получат съгласието на структурата (колективния орган), отговаряща за формирането на CGAO. Добри примери за подобно поведение и подбор на преподавателския състав могат да бъдат открити в Испания.

Препоръчва се CGAO да подлежи на постоянна оценка и подобрения в отговор на нуждите на студентите и външните заинтересовани страни, както и на образователните цели и научния прогрес. Както методът на оценяване, така и неговата честота (годишен конкурс, актуализиране на предметите при необходимост или включване на всички предлагани предмети, като се остави пълен избор на студентите) следва да бъдат оставени на структурата (колективния орган), която отговаря за формата на CGAO.

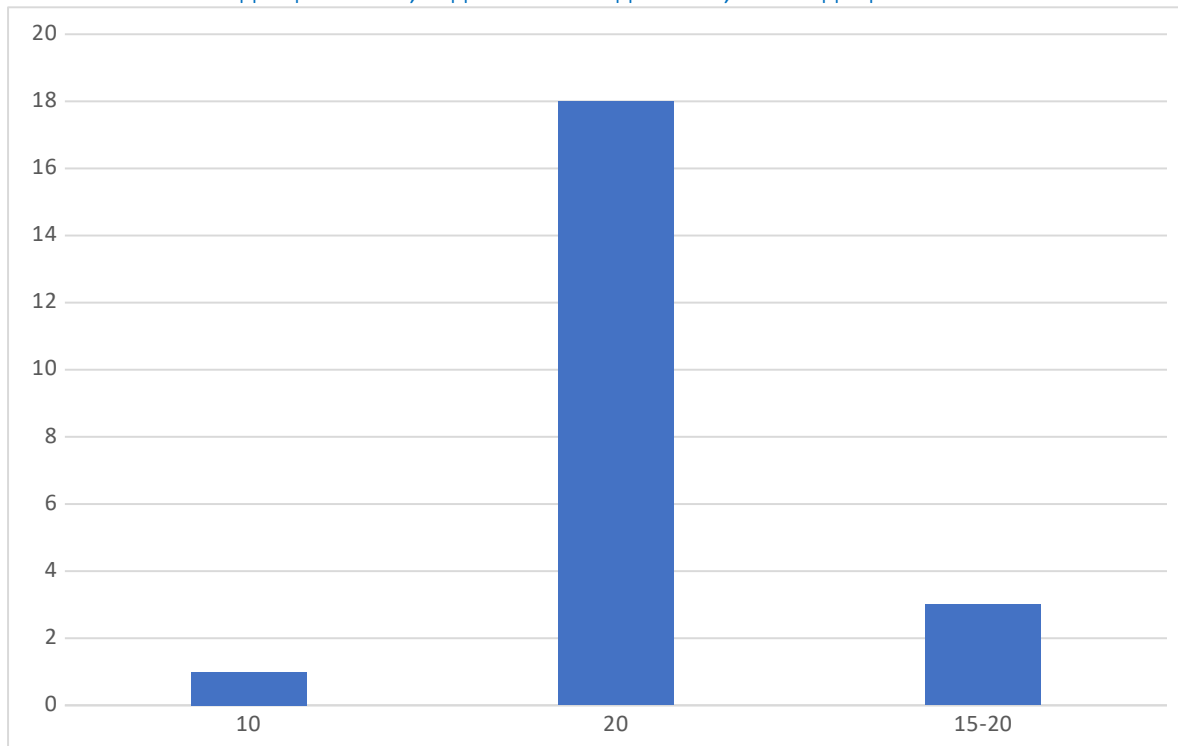
Препоръчително е учениците да избират предмети от различни области на науката (освен тези, които се изискват по закон), което ще им позволи да изградят свои собствени интердисциплинарни постижения.

Препоръчително е участието на ученика в избрани курсове или специализирани модули, както и в летни (зимни) училища, да бъде потвърдено със съответните сертификати или микроудостоверения.

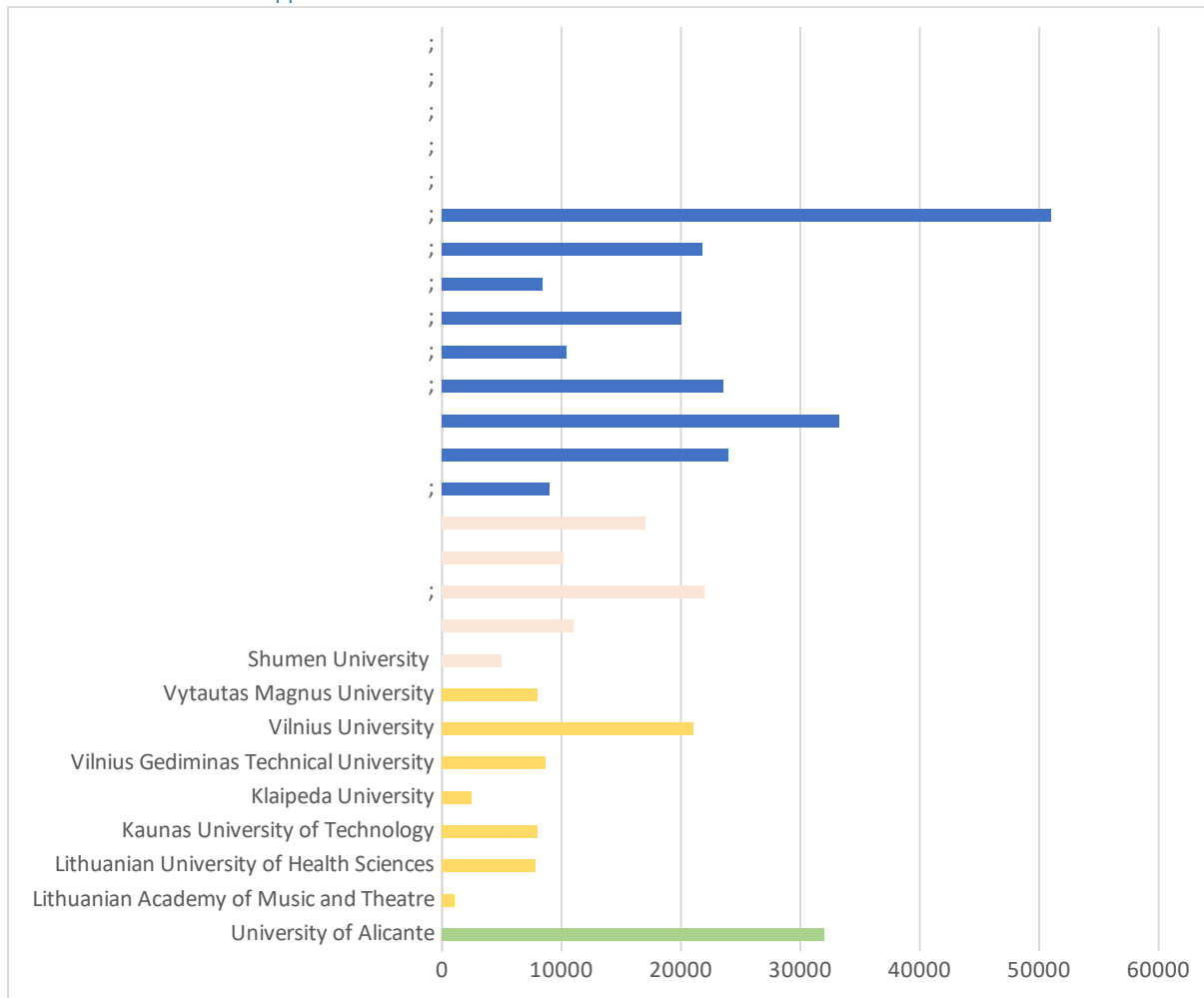
Приложения

Графика 1: Броя на дисциплините, водени от преподаватели, провеждащи занятия в университетите

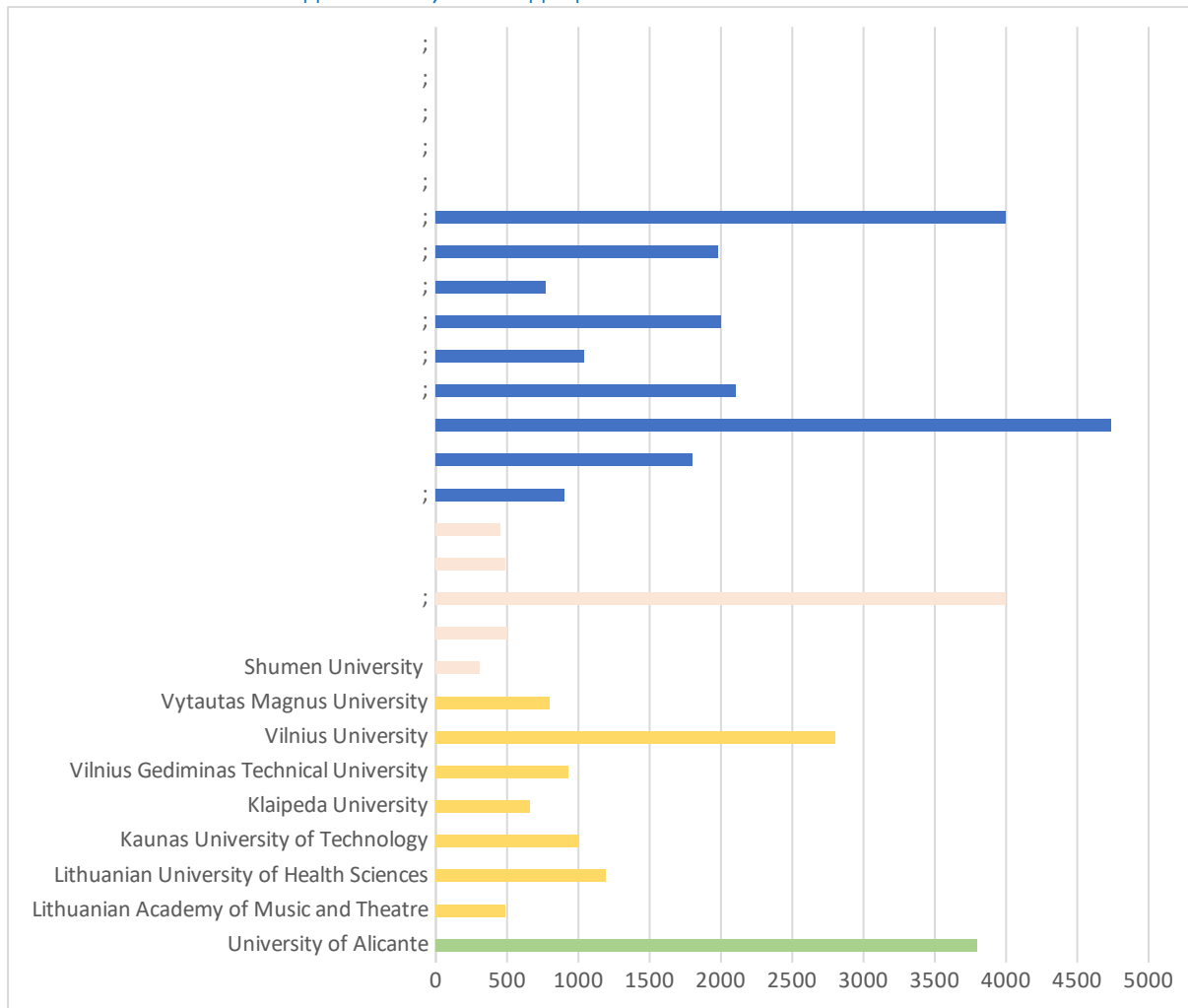
Източник: собствени изследвания и изчисления.

ГРАФИКА 2: БРОЯ НА СТУДЕНТИТЕ В УНИВЕРСИТЕТ

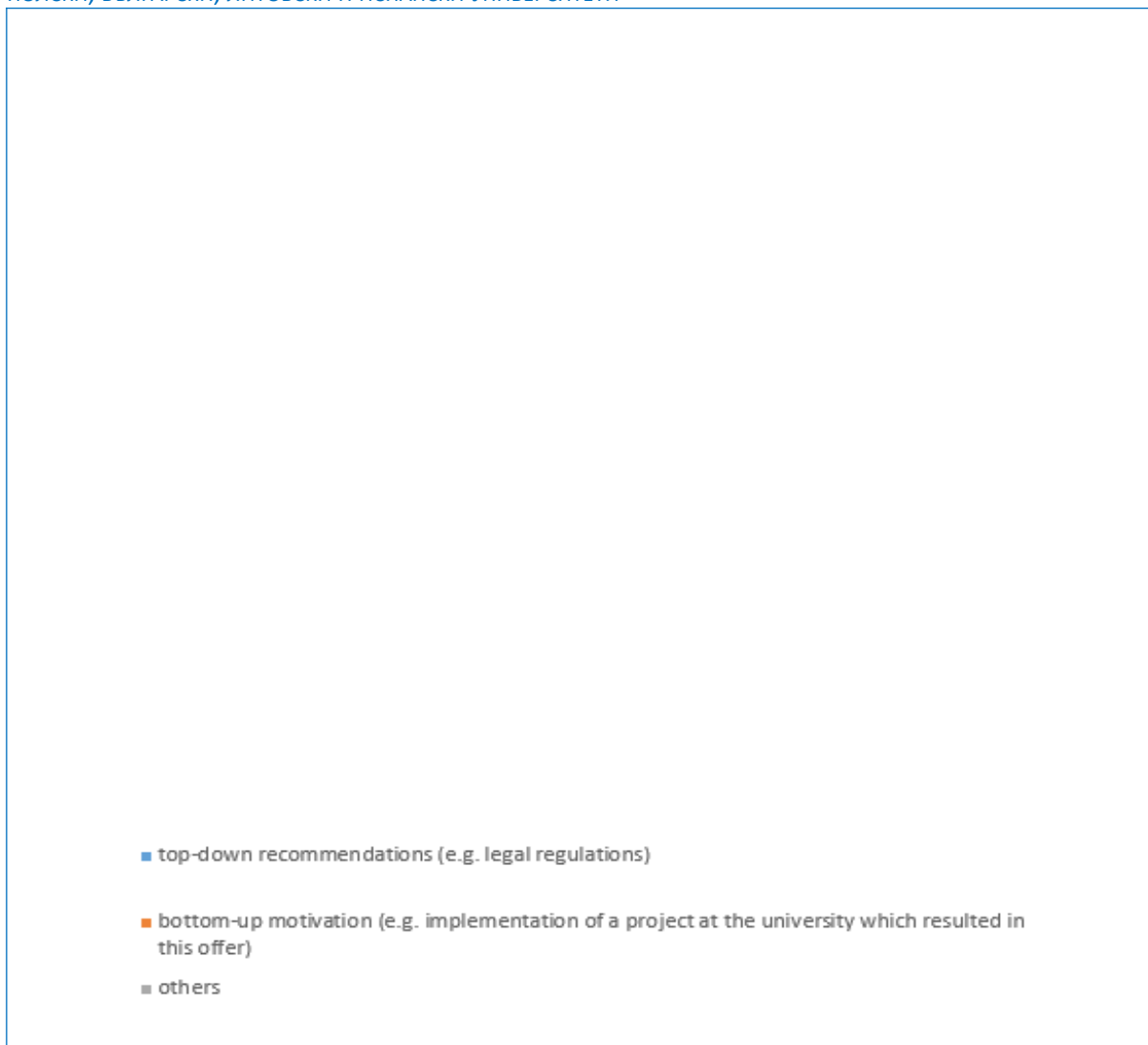
Източник: собствени изследвания и изчисления.

ГРАФИКА 3: БРОЯ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ, ПРОВЕЖДАЩИ ЗАНЯТИЯ В УНИВЕРСИТЕТА

Източник: собствени изследвания и изчисления.

ГРАФИКА 4: КАКВИ СА ПРИЧИНИТЕ ЗА ВЪВЕЖДАНЕТО НА МЕЖДУДИСЦИПЛИНАРНО АКАДЕМИЧНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОЛСКИ, БЪЛГАРСКИ, ЛИТОВСКИ И ИСПАНСКИ УНИВЕРСИТЕТИ

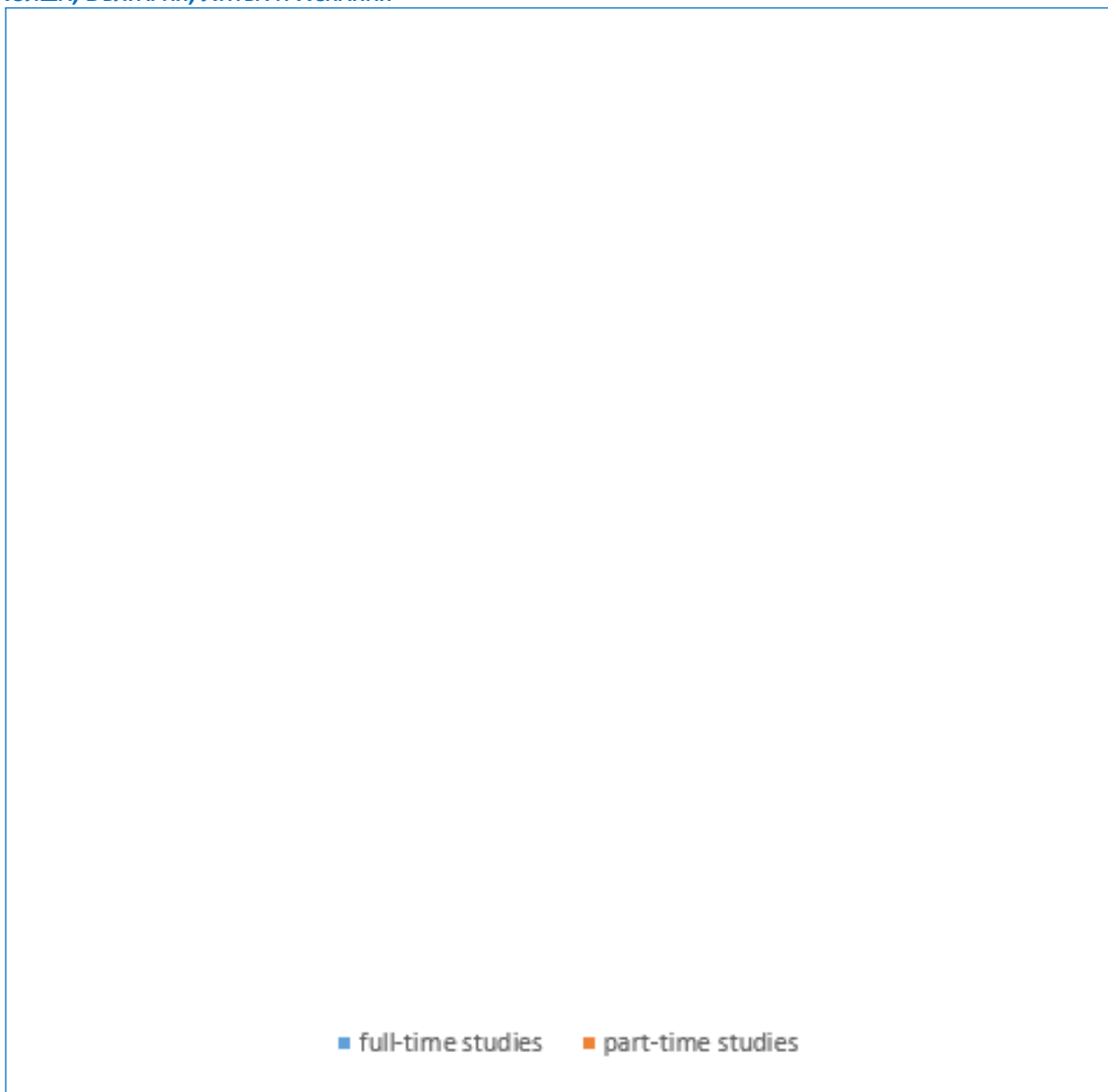
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 5: Наличие на СГАО за различни нива на обучение в изследваните университети в Полша, България, Литва и Испания

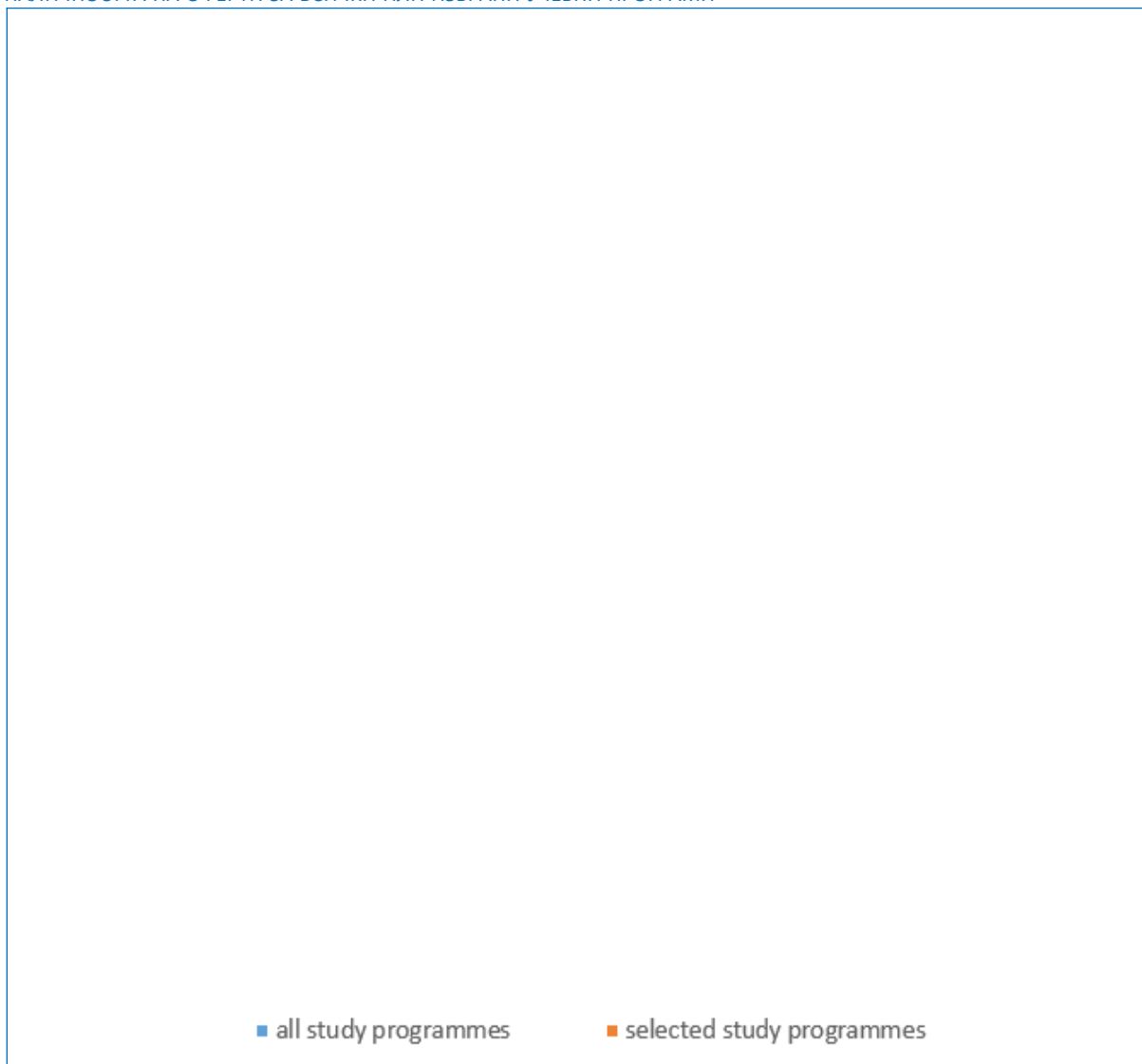
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 6 : Прилагането на CGAO в редовни и задочни програми в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

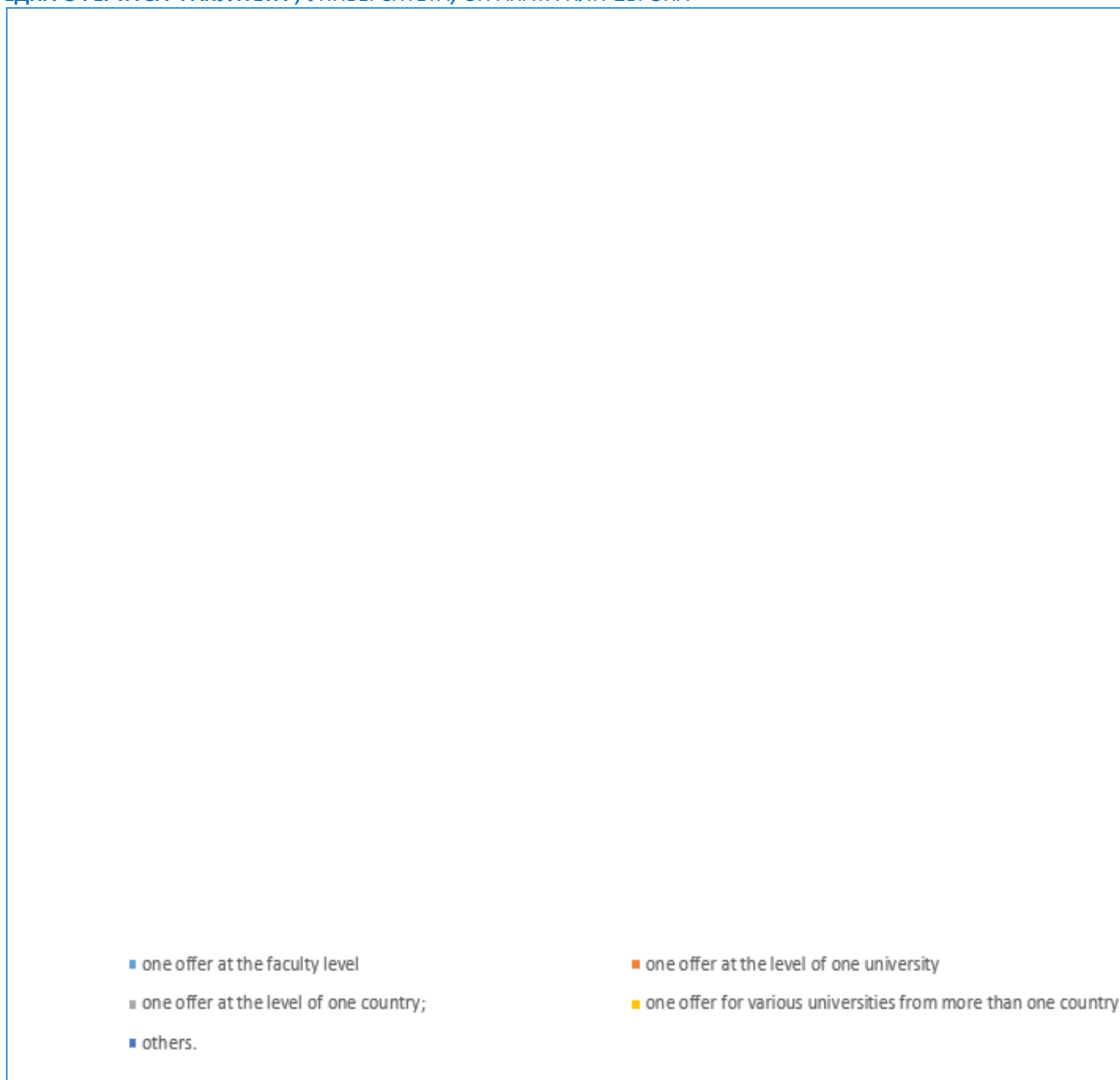
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 7: СGAO в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания в зависимост от наличието на оферти за всички или избрани учебни програми

Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 8: СГАО в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания: наличие на една оферта за факултета, университета, страната или Европа

Източник: собствени изследвания и изчисления.

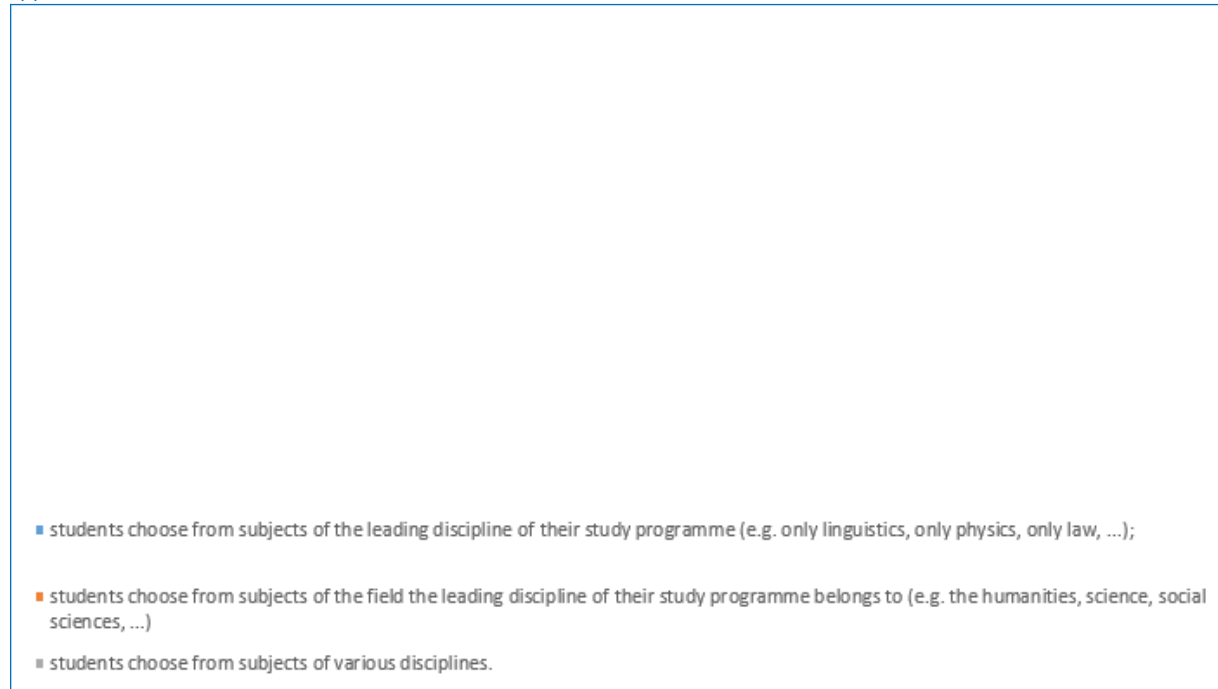

Графика 9: CGAO в полски, български, литовски и испански университети еднакви за различните нива на обучение

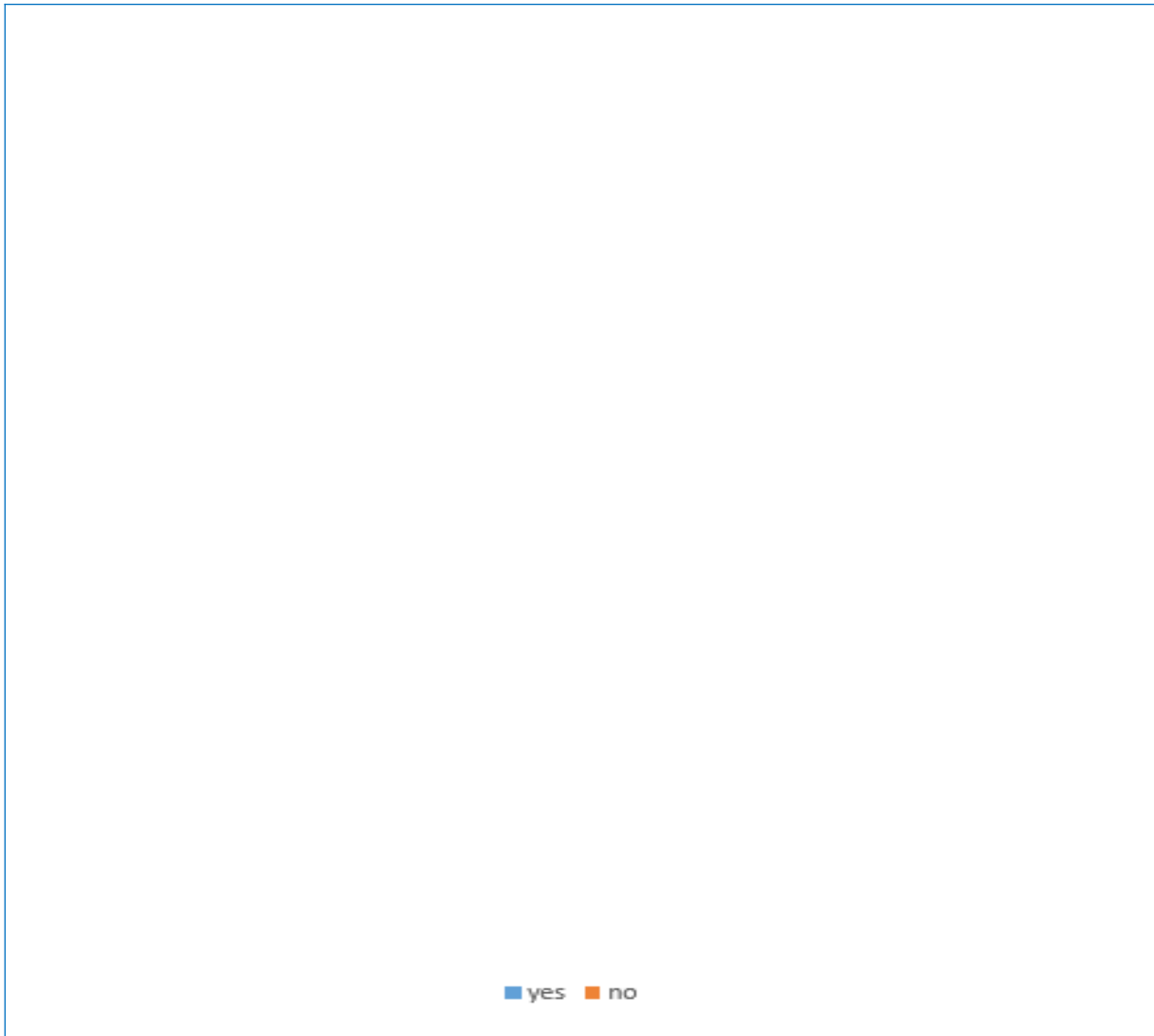
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 10: СГАО в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания: наличие на една оферта за различни нива на обучение

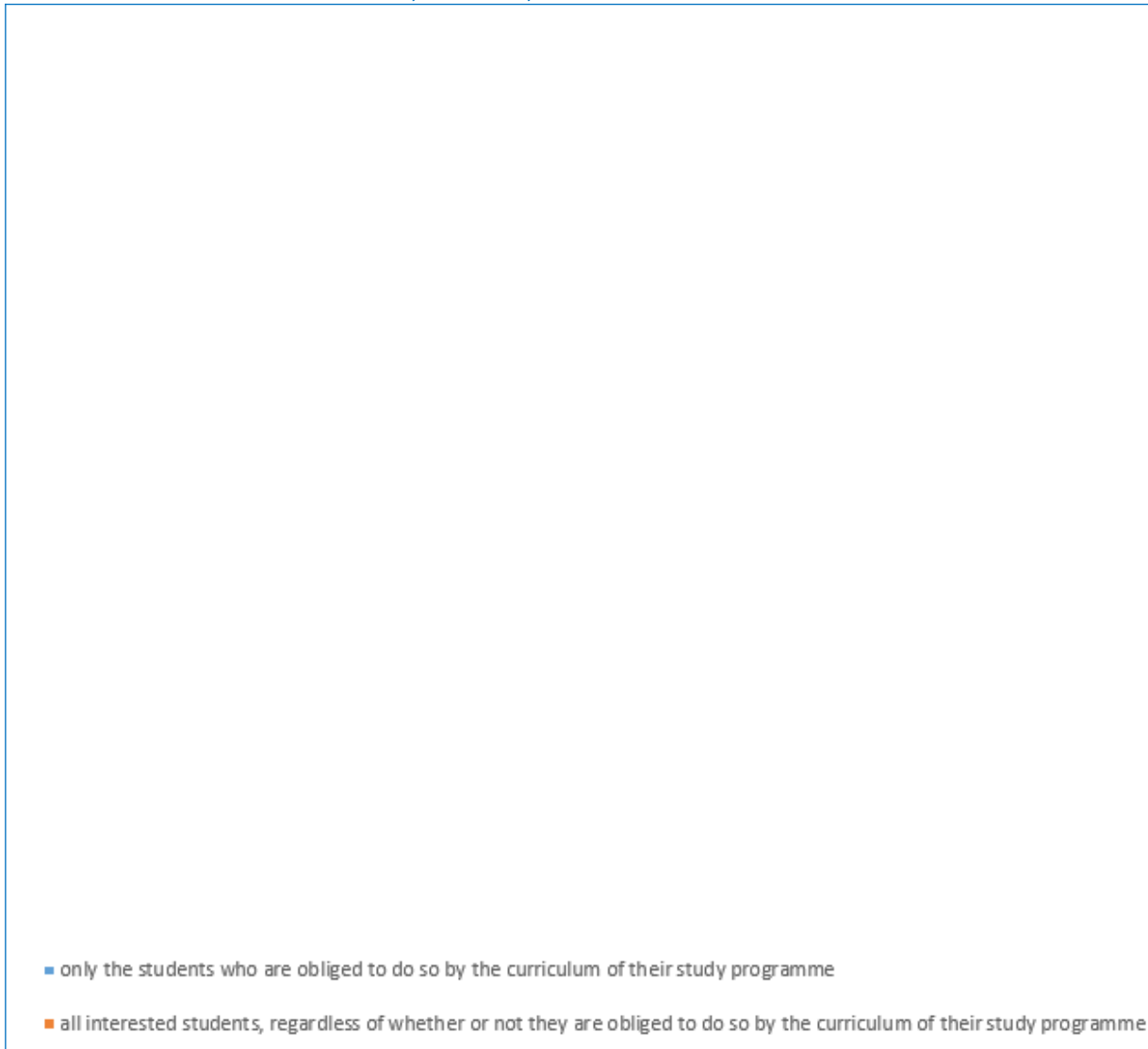
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 11: Задължителният характер на CGAO в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

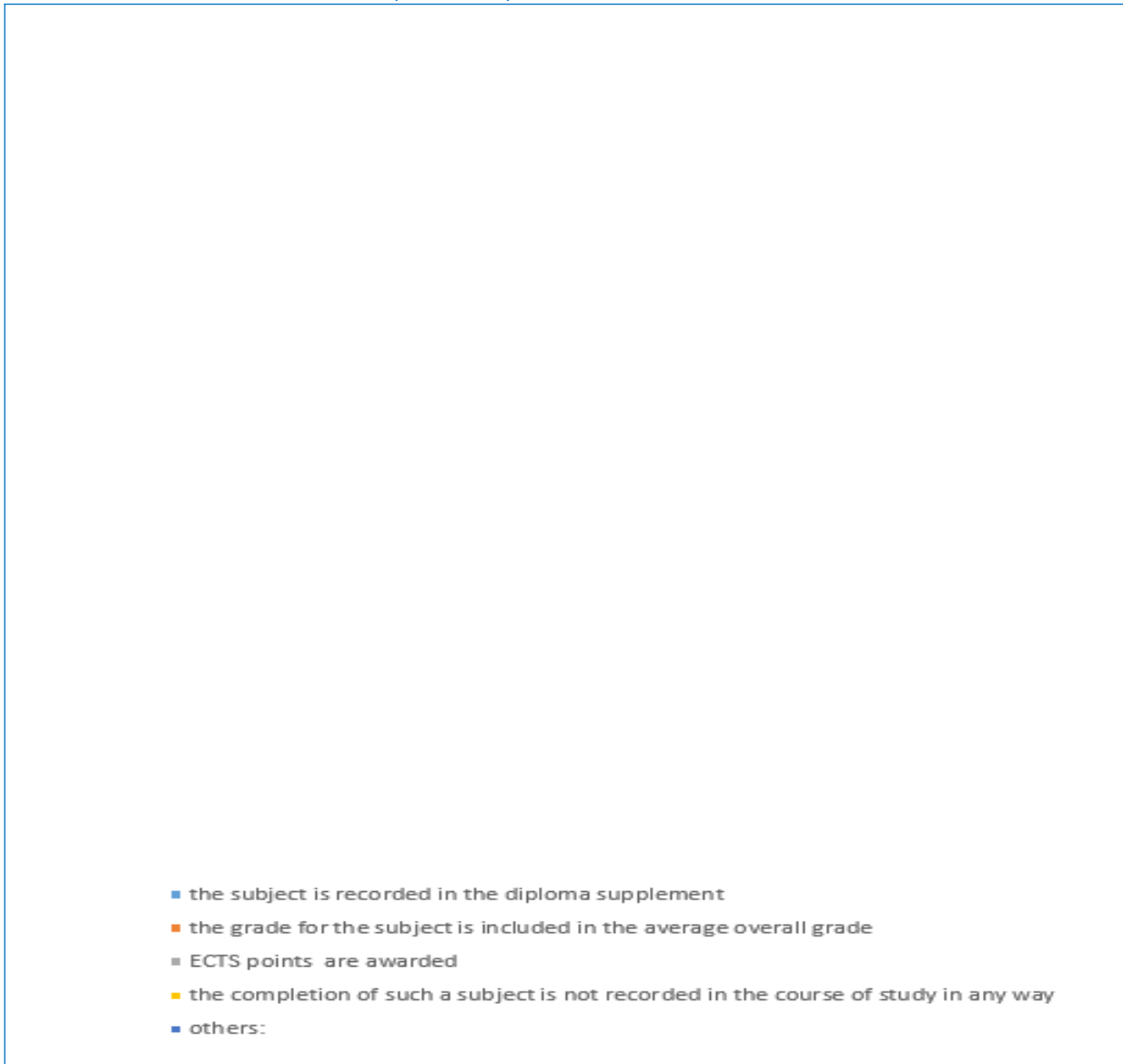
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 12: Задължителният характер на СГАО в зависимост от учебния план на учебната програма в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

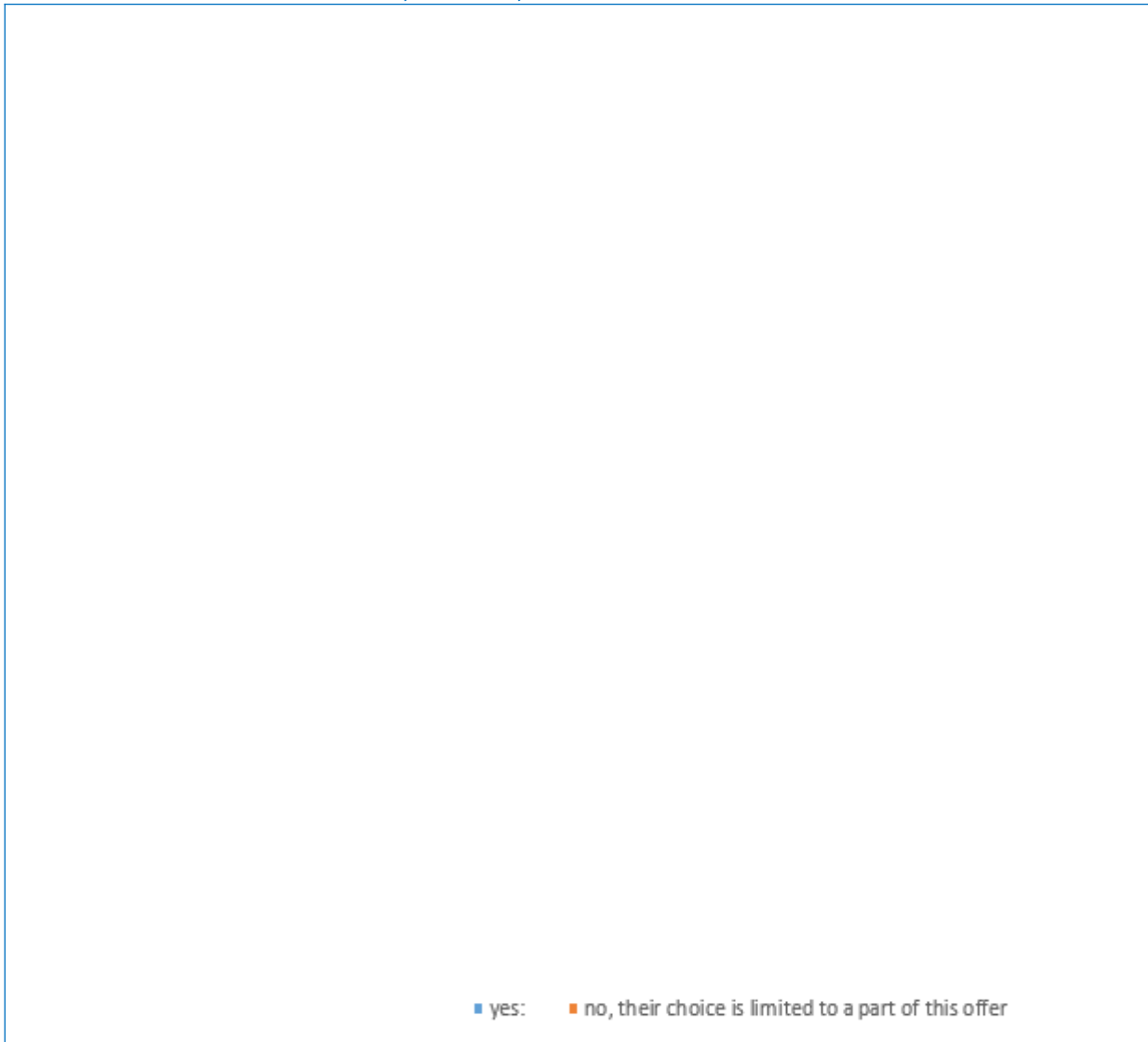
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 13: Начинът на отразяване на завършването на предмет CGAO в хода на обучението в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 14: Начинът на отразяване на завършването на предмет CGAO в хода на обучението в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

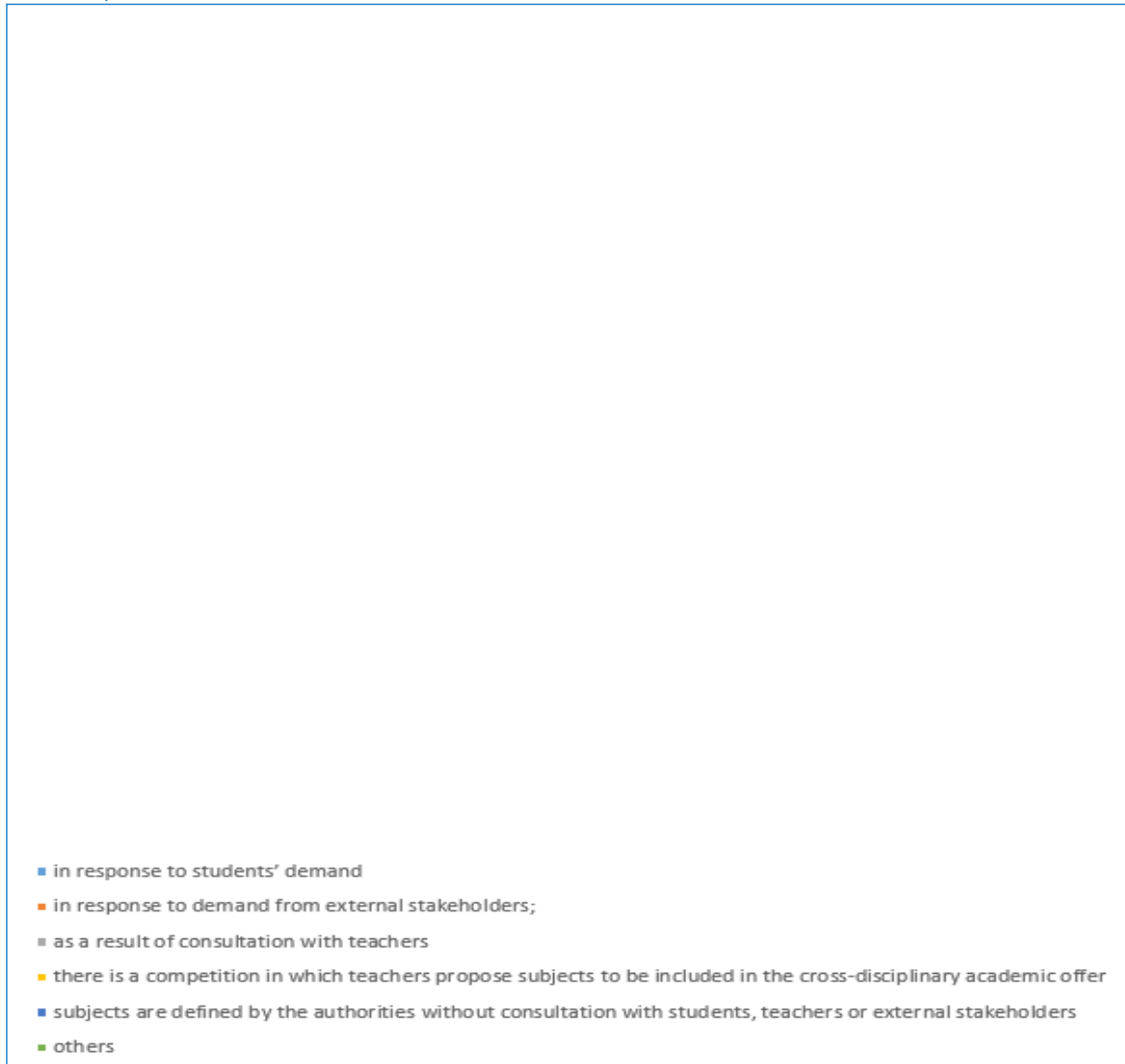
Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 15: Фиксираният характер на предлагането на CGAO в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 16: Методи за актуализиране на офертата CGAO в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

Източник: собствени изследвания и изчисления.

Графика 17: Възможностите за подобряване на организацията на CGAO в анкетираните университети в Полша, България, Литва и Испания

Източник: собствени изследвания и изчисления.